

ZƏNGİLAN VƏ QUBADLI RAYONLARININ TORPAQ EHTİYATLARI, BƏRPA VƏ YAXŞILAŞDIRMA PROBLEMLƏRİ

Əlovsət Süleymanov

AMEA-nın Torpaqşünaslıq və Aqrokimya İnstitutu

Kiçik Qafqazın cənub-şərq hissəsində yerləşən Qubadlı və Zəngilan rayonlarının ərazisində müxtəlif torpaq tipləri yayılmışdır: karbonatlı qəhvəyi dağ-meşə torpaqları (sahəsi 27,8 min ha), yuyulmuş qəhvəyi dağ-meşə torpaqları (sahəsi 5,3 min ha), meşə altından çıxmış dağ-qəhvəyi torpaqlar (sahəsi 38,2 min ha), dağ-boz-qəhvəyi (dağ şabalıdı) torpaqlar (sahəsi 47,4 min ha), açıq dağ-boz-qəhvəyi (açıq dağ şabalıdı) torpaqlar (sahəsi 16,1 min ha), allüvial-çəmən torpaqlar (sahəsi 12,4 min ha). Karbonatlı qəhvəyi dağ-meşə torpaqları 800-1800 m hündürlükdə yerləşməklə meşə altından çıxmış qəhvəyi dağ-meşə torpaqları və dağ-boz-qəhvəyi torpaqlarla əlaqələnilir. Torpağın üst qatında humus 8,7%, ümumi azot 0,45%. udulmuş əsasların miqdarı 100 qram torpaqda 37,5 mq.ekv. fiziki gilin miqdarı 67%-dir. Yuyulmuş qəhvəyi dağ-meşə torpaqları dəniz səviyyəsindən 1000-1600 m hündürlükdə yerləşir. Torpağın üst qatlarında humusun miqdarı 5,5%, ümumi azot 0,25%, udulmuş əsasların miqdarı 44,3 mq.ekv-dir. Dağ-boz-qəhvəyi (dağ-şabalıdı) torpaqlarının şimal sərhəddi şərti olaraq 600 m-dən, aşağı həddi 200 m-dən keçir. Humusun miqdarı üst qatda 2,45%, ümumi azot 0,18%, udulmuş əsasların miqdarı 32,4 mq.ekv-dir. Açıq-dağ-boz-qəhvəyi torpaqları okean səviyyəsindən 200-450 m hündürlükdə yerləşir. Torpağın üst qatında humusun miqdarı 2,31%, ümumi azot 0,16%, udulmuş əsasların miqdarı 28,8 mq.ekv təşkil edir. Allüvial-çəmən torpaqları Araz, Həkəri və Bərgüşad çaylarının vadilərində yerləşir. Humusun miqdarı 2,27%, ümumi azot 0,15%, 100 q torpaqda udulmuş əsasların miqdarı 31,8 mq.ekv-dir. Qubadlı və Zəngilan rayonlarının torpaqları aqrokimyəvi, aqrofiziki xassələrinə və keyfiyyət göstəricilərinə görə 5 aqroistehsalat qrupuna bölünmüşdür.

I qrupa yüksək keyfiyyətli torpaqlar (80-100 bal) daxil edilmişdir ki, bu torpaqlar əsasən meşə ilə örtülüb sahələrdir. Meşələrin torpaqçoruyucu və iqlimnizəmləyici rolunu nəzərə alaraq, onların saxlanması və yaxşılaşdırılması üçün lazımi tədbirlər həyata keçirilməlidir.

II qrup – yaxşı keyfiyyətli torpaqlardır (61-80 bal). Bu torpaqların aqrokimyəvi və aqrofiziki xassələri təbii senozlar və kənd təsərrüfatı bitkilərinin becərilməsi üçün çox əlverişlidir. Aqrotexniki tədbirlər həyata keçirməklə yüksək məhsul əldə etmək mümkündür. Eroziyaya qarşı meşə və meliorativ tədbirləri həyata keçirilməlidir. Suvarılan zonada növbəli əkin sistemi tətbiq etməklə üzvi və mineral gübrələrdən istifadə olunmalıdır.

III qrupu orta keyfiyyətli torpaqlar (41-60 bal) təşkil edir. Bu torpaqlar qida maddələri ilə zəif təmin olunmuşdur, az humuslu olmaqla zəif və orta dərəcədə eroziyaya məruz qalmışdır. Odur ki, meşələrin bərpası, 15-20° meylli ərazilərdə əkinlərin dayandırılması, yem bitkilərinin əkinlərinin qiymətləndirilməsi aparılmalı, üzvi və mineral gübrələrdən istifadə olunmalıdır.

IV qrup aşağı keyfiyyətli torpaqlardan (21-40 bal) ibarətdir. Bu torpaqlar əsasən yuxa, zəif və orta dərəcədə eroziyaya uğramış, skeletli torpaqlardır. Torpaqlar az humuslu olmaqla qida maddələri ilə zəif təmin olunmuşdur. Aqrofiziki xassələri əlverişsizdir. Bu torpaqların istifadəsi zamanı üzvi və mineral gübrələrdən istifadə zəruridir.

V qrup şərti olaraq kənd təsərrüfatı istehsalına yararsız torpaqları (20 bal və aşağı) əhatə edir. Bu torpaqlar hər iki rayonun ən yararsız torpaqlarıdır. Əksərən bu torpaqlar yuxa, çınqıllı, yüksək dərəcədə yuyulmuş, struktursuz, qida maddələri ilə çox zəif təmin olunmuş və əlverişsiz aqrofiziki xassələrə malikdir. Bu torpaqlardan istifadə üçün örtüş və biçənlərdə eroziyaya qarşı kompleks mürəkkəb tədbirlər həyata keçirilməklə torpaqçoruyucu meşə zolaqları salınmalıdır. Bütün qeyd olunanları nəzərə alaraq, hər iki rayonda irimiqyaslı torpaq tədqiqatının aparılmasını məqsədəmüvafiq hesab edirik.